

Nr 415

Av herr Wallmark, *angående studiehjälpen till utländsk studerande.*

(Lika lydande med motion nr 629 i Andra kammaren)

I SFS 1964:401 5 § anges att "... den som icke är svensk medborgare äger dock icke rätt till studiemedel, om han bosatt sig i riket huvudsakligen i syfte att här vinna utbildning".

Under senaste tiden har en mängd utländska studerande blivit avvisade på grundval av den nämnda paragrafen och den nya invandringslagen. Detta har resulterat i att de studerande som kommit till Sverige i hopp om att få gratis utbildning och sedan åka tillbaka till sitt hemland icke får några studiemedel, medan de som kommit till Sverige utan att ha arbetstillstånd riskerar att bli utvisade.

Det står utom allt tvivel att tillämpningen av gällande regler är osäker på grund av bristfällig information och praxis. Centrala studiehjälsnämnden och en del av de lokala studiemedelsnämnderna har tolkat författningarna så att om den den studerande har kommit till Sverige kort innan han börjat sina studier så anses han ha kommit hit enbart för att få utbildning och därmed får han inga studiemedel. Andra studiemedelsnämnder åter har givit honom pengar om han på sin ansökningsblankett angivit att han har för avsikt att stanna i landet efter examen. Detta har icke sällan skett efter att den första ansökan avslagits men att den sökande återkommit med ny ansökan, där det angivits att vederbörande avser att stanna i Sverige efter utbildningen.

De utländska studerandena består i stort av två grupper: de som ämnar stanna kvar i landet efter avslutad utbildning och följaktligen kan betraktas som immigranter, och de som lämnar landet efter avslutad utbildning. Ofta är det svårt att hålla dessa båda grupper isär. Avgörande för att studiemedel skall beviljas är att den studerande anger på en ansökningsblankett att han ämnar stanna kvar i landet. Detta måste anses otillfredsställande, eftersom få människor är beredda avstå från en förmån av detta slag. Dessutom kan diffusa framtidsplaner ha betydelse. Reglerna måste sålunda förtydligas i detta avseende.

I en undersökning, som företagits inom centrala studiehjälsnämnden, har framkommit att antalet utlänningar i Sverige, som har statligt studiestöd för högre studier, ökat starkt. Sannolikt kommer antalet utländska studerande under de närmaste åren att öka i ungefär samma omfattning som hittills dvs. vt 1966 757 st., vt 1967 1 140 st., vt 1968 1 700 st., vt 1969 2 550 st. och vt 1970 3 830 st. Denna prognos gäller vid oförändrad utformning av bestämmelserna om utlännings rätt till studiemedel. Ökningen av antalet studerande torde till sin största del komma att falla på de fria fakulteterna, eftersom endast en mindre del av de utländska studerandena kan

beredas plats vid spärrad utbildningslinje. Gjorda undersökningar visar att 71 procent av de studiemedelsökande studerar vid universitet, 11 procent inom vårdyrkesutbildningen och 8 procent vid fackhögskolor samt 10 procent vid andra skolor.

Det finns anledning förmoda, att utvecklingsländerna kommer att reagera kraftigt, om det blir allmänt bekant, att studerande från dessa länder beviljas studiemedel eller studiehjälp på grundval av en deklarerad avsikt att kvarstanna i Sverige. En sådan ordning skulle gå stick i stäv mot vår strävan att stödja utvecklingsländerna i deras kamp för en höjd levnadsstandard.

Då studerande från utvecklingsländer beredes tillfälle att studera vid våra läroanstalter, bör de emellertid också stödjas ekonomiskt. Detta bör dock ske på andra vägar än genom studiemedels- eller studiehjälpssystemet. Avsikten måste nämligen vara, att de efter studiernas slut skall återvända till sina hemländer och inte att de skall immigrera till Sverige. I detta sammanhang kan erinras om den konvention om betalning av studiemedel vid studier utomlands, som f.n. är föremål för Europarådets kulturstyrelses behandling. Avsikten är att regler skall utformas, som skall möjliggöra för studerande från ett land att behålla sitt hemlands studiestöd efter samma principer som när det beviljades för studier eller forskningsarbete vid undervisningsanstalt inom annan fördragslutande parts land.

Problemen inom detta område är som antytts ovan förknippade med frågan om invandringspolitik. Om alla utländska studerande, som förklarar sig ha för avsikt att efter utbildningens slut kvarstanna i Sverige, i princip skulle vara berättigade till studiemedel, blir det i realiteten studiemedelsnämnderna och icke de myndigheter som i övrigt handlägger invandringsfrågor som avgör huruvida uppehållstillstånd skall beviljas. Studiemedelsystemet kommer med andra ord då att fungera som ett invandringspolitiskt instrument.

Problemen är dessutom förknippade med frågor om u-landspolitik och internationellt utbyte. En principiell fråga är om vi i huvudsak skall ge unga studerande från utvecklingsländerna tillfälle att komma till Sverige för att få utbildning. Eller om vi skall ge stöd till befintliga utbildningsanstalter i respektive hemländer och på annat sätt ställa resurser till förfogande.

Om man från svensk sida fortsätter att satsa på att bereda utländska studerande möjligheter att skaffa sig utbildning i Sverige, bör först och främst undervisningen i svenska språket förbättras. En intensiv studierådgivning i kombination med en genomgripande handläggning av de studerandes förkunskaper bör också vara möjlig att genomföra.

I sin bok "Problemet Sverige hjälper" har Gunnar Myrdal (1961) tagit upp hit hörande problem till behandling. "Det viktigaste skälet mot en överflyttning av studenter är emellertid att det kommer att ske en felutbildning av stora mått. Jag tänker exempelvis på de studenter från Indien som lär sig jordbruk i Australien med dess tekniskt utomordentligt högstående, extensiva men kapitalintensiva jordbruk och som sedan kommer hem till ett jordbruksproblem, som inte kan vara mera arts-kilt. Ännu större blir risken för feluppföstran när studierna inriktas på det sociala fältet. Den inriktningen tycks ha varit särskilt populär i Sverige" (sid 40 ff).

Frågan om hjälpverksamhet åt studenter från utvecklingsländerna måste således ses i hela sin vidd. Det finns anledning förmoda, att många utländska studerande gärna hade stannat kvar i respektive hemländer om resurser hade ställts till deras förfogande. I vissa fall kan det visa sig vara en missriktad hjälpverksamhet när man i givarländerna bjuder till sig studerande från utvecklingsländerna i stället för att hjälpa dem att bygga upp sina egna undervisningsanstalter. Om utländska studerande beredes möjlighet att studera vid någon inhemsk läroanstalt skulle detta innebära ett komplement till vårt bistånd till utvecklingsländerna.

Så länge som vi i huvudsak enbart bereder utländska studerande plats vid våra läroanstalter är det emellertid angeläget att en enhetlig praxis utformas, om deras studieförhållanden i Sverige skall bli tillfredsställande. I ett interpellationssvar (AK 1967:114) har glädjande nog statsrådet Moberg uttalat, att det finns skäl för en översyn av studiefinansieringssystemet för utländska studerande ävensom att förslag till organiserad undervisning i svenska för denna grupp är under beredning inom universitetskanslersämbetet och syftar till att en sådan verksamhet skall komma i gång under budgetåret 1968/69 också på andra universitetsorter än Stockholm.

Det är emellertid inte mindre viktigt att denna fråga belyses i ett större perspektiv, varför en skyndsam utredning om studiehjälpen åt utländska studerande är av vikt. En allsidig utredning kan komma att betyda, att vårt bistånd till utvecklingsländerna får en långt effektivare utformning.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsam allsidig utredning om bistånd till utländska studerande med beaktande av vad i motionen blivit anført.

Stockholm den 25 januari 1968

Gunnar Wallmark (h)
